

Vildanden

Pedagogisk opplegg

Hele landets teater

Utarbeidet av
Hilde Strømsjordet og Ellen Kristensen

Oslo Voksenopplæring Nydalen

Innholdsfortegnelse

1. Forord	s. 3
2. Brukerveiledning for lærere	s. 4
3. Målsettinger	s. 5
4. Forarbeid – før forestillingen	s. 6
- Oversikt over karakterene - Sammendrag av Vildanden - Refleksjon og innlevelse - Om forfatteren - Teater – hva er det? - Nøkkelord - Riksteatret – hele Norges teater	
5. Etterarbeid – etter forestillingen	s. 12
- Muntlige og skriftlige oppgaver - Skriftlig refleksjonsoppgave – egen teateromtale	

Forord

Riksteateret har som målsetting å være et teater for hele befolkningen. De setter fokus på hvordan inkludere og være attraktive for et mangfoldig publikum. Som et resultat av denne målsettingen har de ulike prosjekter og samarbeidspartnere de arbeider med. Gjennom prosjektet *Kvinnene kommer* er målsettingen å trekke kvinner med minoritetsbakgrunn til teatrene.

Litteraturen har mange spennende kvinneskikkelser både de klassiske dramaene og nyere historier. Dette var bakgrunnen da prosjektet startet i 2011. Prosjektet skaper både felles opplevelser, sosialt felleskap, norskopplæring og utdanning for kvinnene som deltar. Over 600 elever fra norskopplæringen har deltatt på dette opplegget hvor de har sett forestillingene *Anna Karenina*, *Fruen fra Havet* og *Tvillingsjeler* som en integrert del av undervisningen. *Vildanden* er det siste tilskuddet til dette prosjektet.

Målsettingen med prosjektet er å gi kvinner som normalt ikke oppsøker teateret en positiv opplevelse, slik at de i framtiden i større grad velger å benytte seg av teateret, alene eller sammen med venner og familie. Gjennom å sette opp stykker med kvinner i hovedrollene, er hensikten å engasjere og skape en diskusjon og refleksjon rundt tematikken i de aktuelle stykkene.

Mange av stykkene er eldre klassikere med en tematikk som fortsatt er aktuell. Temaer som ekteskap, oppgjør, utroskap, løgn, selvstendighet, familie- og samfunnsforhold er noen av de sentrale elementene i flere av stykkene. *Vildanden* av Henrik Ibsen representerer en realistisk samtidsdrama med utroskap, løgner, ekteskap og selvmord som noen av de sentrale temaene. Historien viser oss hvor stor innflytelse et menneske kan ha på flere menneskers liv og skjebne. Ibsen viser på mange måter at en fullstendig fri tilværelse bygget på full åpenhet er umulig.

Alle stykkene vil ha tilrettelagt skolemateriell til for- og etterarbeid. Materiellet er utarbeidet av erfarne språkpedagoger ved Nydalen Voksenopplæring i Oslo og vil kunne tilpasses ulike språklige nivåer. I brukerveiledningen er dette ytterligere beskrevet. Gjennom for- og etterarbeidet er det en dobbelt målsetting om både et språklig, litterært og samfunnsfaglig læringsutbytte.

Brukerveiledning

Denne brukerveiledningen er ment å være en forklaring og hjelp til organiseringen av arbeidet med teaterstykket *Vildanden*. Undervisningsopplegget rettes i første omgang mot voksne minoritetsspråklige kvinner som følger norskopplæring. Kompetansemålene er hentet fra *Læreplanen i norsk og samfunnsfag for minoriteter, nivå B1*. De ulike oppgavene kan likevel tilpasses et lavere språklig nivå. Elever uten funksjonelle skriftspråklige ferdigheter kan også ha utbytte av å se teaterstykket, men dette forutsetter at undervisningsopplegget gjennomføres muntlig. Dette er det tatt høyde for i oppgaveformuleringene. Oppgavene er lagt opp på en slik måte at det skal være mulig å foreta individuell tilrettelegging. Supplerende forklaring av læreren om nye ord og begreper må påberegnes. I tillegg er det lagt opp til at elevene skal bruke sitt eget morsmål som støtte. Dette er et viktig element i arbeidet. Undervisningsopplegget er tredelt. Det består av et forarbeid, selve teaterstykket og et etterarbeid.

Forarbeid:

Forarbeidet innebærer et sammendrag av teaterstykket, en tekst om hva som kjennetegner uttrykksformen teater og bakgrunnsinformasjon om forfatteren Henrik Ibsen og hans betydning i norsk litteraturhistorie. Dette kan elevene lese selv eller sammen med lærer, avhengig av elevenes skriftspråklige kompetanse. Det er lagt opp til både muntlig og skriftlige oppgaver samt en innlevelsoppgave. Sentralt står samtale og refleksjon omkring tema for å sikre en forståelse av stykket. I de muntlige og skriftlige besvarelsene bør det vektlegges at elevene svarer i hele setninger. Elevene skal før forestillingen oversette nøkkelord og eventuelt ukjente ord til sitt eget morsmål. Det anbefales å bruke nettbaserte ordbøker som for eksempel lexin.no.

Etterarbeid:

Etter at elevene har sett teaterstykket i gruppe sammen med læreren, er det lagt opp til både muntlig og skriftlig arbeid omkring stykket. Det er drøftingsoppgaver, rene spørsmåls- og svaroppgaver og individuelle skriftlige oppgaver. Igjen er det lagt opp til at læreren må tilpasse hvorvidt noen av oppgavene skal gis muntlig eller skriftlig. Dette må tilpasses hver enkelt elev.

Målsettinger:

Overordnet mål: Gi elevene kjennskap til teater som uttrykksform og sjanger, historien om Vildanden og tematikken knyttet til dette stykket. I tillegg skal elevene gjennom arbeidet med teaterstykket utvikle både muntlig og skriftlig norskferdigheter. Etter forestillingen skal eleven kunne gi en enkel, sammenhengende framstilling om handlingen og tema samt begrunne og forklare egne meninger.

Delmål: Delmålene gjør det mulig å isolere og måle de språklige ferdighetene. Mange minoritetsspråklige har ulikt nivå når det gjelder produktive og reseptive ferdigheter. Ved å tydeliggjøre hvilke områder man arbeider med, blir det lettere for eleven og læreren å dokumentere læringsutbyttet. Oppgavene er lagt opp slik at det er mulig å ta i bruk alle fem ferdigheter i samtlige oppgaver. Det er lærerens oppgave å vurdere hva som passer best for den enkelte elev. Det betyr at læreren sammen med eleven avgjør om det er en skriftlig eller muntlig oppgave.

Lytte:

- Kan følge med i en framstilling om et kjent emne, for eksempel i en skoletime, når det snakkes klart og strukturert.

Lese:

- Kan forstå tekster som er skrevet i et direkte og klart språk, og hvor innholdet er klart strukturert.
- Kan søke etter og finne spesifikk informasjon i en lengre eller flere kortere tekster.

Snakke:

- Kan gjengi handlingen i en bok eller film.
- Kan beskrive følelser og reaksjoner.
- Kan kort begrunne og forklare meninger, handlinger og planer.
- Kan holde korte, innøvde innlegg som kjente emner.

Skrive:

- Kan beskrive egne opplevelser, erfaringer, planer, drømmer og håp.
- Kan beskrive egne reaksjoner og synspunkter på opplevelser og erfaringer.
- Kan kort forklare og begrunne meninger og gjøre rede for holdninger.

Samtale:

- Kan ta del i en enkel og godt strukturert formell debatt, med utveksling av faktisk informasjon knyttet til et kjent emne.
- Kan uttrykke meninger og utveksle informasjon om kjente emner og emner av personlig interesse.
- Kan uttrykke synspunkter, meninger, enighet og uenighet på en høflig måte.

Forarbeid

Oversikt over karakterene i stykket

Hjalmar Ekdal: Den gamles sønn og fotograf.

Gina Ekdal: Gift med Hjalmar. Retusjerer bildene som Hjalmar tar.

Hedvig: Gina sin datter. Dårlig syn og går ikke på skole. Hun liker å være på loftet.

Gamle Ekdal: Hjalmar sin far. Har alkoholproblemer.

Dr. Relling: Nabo av Ekdal.

Gregers Werle: Verkseier, sønn av grosserer Werle og en gammel venn av Hjalmar.

Molvik: Nabo av Ekdal, teolog.

Grosserer Werle: Far til Gregers Werle og overklassemann.

Oppgave 1

Ferdigheter:
Lese – skrive - samtale

Les rollelisten ovenfor.

- a) Hva forteller rollelisten om de ulike personene og hvilken informasjon får du når du ser på navn, yrker og status?
- b) Mari Maurstad er en kjent skuespiller og hun spiller Gina Ekdal i Vildanden. Søk opp navnet på internett og fortell litt om hvem hun er og hva hun har gjort.

Sammendrag av Vildanden.

Vildanden handler om Hjalmar Ekdal og hans familie. Hjalmar er gift med Gina og går med den tro om at han er far til Hedvig på 14 år. Stykket starter med at Hjalmar er i et middagsselskap hos den rike forretningsmannen grosserer Werle. Der er også hans sønn Gregers Werle som er en gammel venn av Hjalmar. De har ikke sett hverandre siden barndommen og Hjalmar føler han ikke passer så godt inn i denne overklassefamilien.

I løpet av selskapet kommer Hjalmars alkoholiserte far inn og Hjalmar later som at han ikke kjenner han og drar fra selskapet før det er ferdig. I løpet av samme selskap begynner Gregers og hans far, grosserer Werle å krangle. Gregers tror at det ikke er Hjalmar som er faren til Hedvig,

men at hans far er det. Gina arbeidet tidligere som hushjelp hos grosserer Werle og Gregers vet at faren innledet et forhold til hushjelpene sine. Gregers bestemmer seg for å fortelle Hjalmar om denne løgningen han tror han har funnet ut av, og gjør det.

Hedvig har en villand som bor på loftet, et mørkeloft. Denne villanden skjøt grosserer Werle en gang han jaktet og Hedvig ønsket å passe på fuglen siden den ikke kunne fly etter ulykken. Villanden er noe av det kjæreste hun har. Når Hjalmar får vite at det kanskje er grossererens som er faren til Hedvig ønsker han å ta livet av villanden. Han slutter å prate med Hedvig og bestemmer seg for å flytte fra familien. Gregers snakker med Hedvig og forteller henne at hun bør ta livet av villanden og at kanskje hennes far, Hjalmar, blir glad i henne igjen. Hedvig bestemmer seg for å gjøre det. Men før hun gjør det møter hun sin sinne far som mener hun ikke lenger tilhører familien. Hedvig blir veldig lei seg og går opp på loftet. Så hører alle nede et skudd.

Oppgave 2

Ferdigheter:
Lese – skrive - samtale

- a) Les sammendraget. Les det flere ganger.
- b) Strek under de ordene som du ikke forstår eller synes er vanskelige. Skriv nye ord i boka og oversett dem til eget morsmål. Bruk ordbok eller internett for eksempel:
<http://lexin.udir.no/lexin.html>
Eksempel på arabisk:
Teater = مَسْرَح. Forklaring: المسرحيات في بيئات قدم ال تي ال بدايات عن أيضاً قال
- c) Hva handler stykket om?

Refleksjon og fantasi

Oppgave 3

Ferdigheter:
Skrive - samtale

Tenk deg at du Hedvig, Gina eller Hjalmar Ekdal. Velg en av karakterene og lag din egen historie om denne personen. Hva tror du for eksempel barndommen, familie, venner og/eller skolegang har vært for denne personen?

Om forfatteren - Henrik Ibsen

Henrik Ibsen ble født i Skien i 1828 og vokste opp som den eldste i en søskenflokk på fem. Han var en norsk dramatiker og lyriker.

Oppveksten hans var preget av at faren på midten av 1830-tallet ble offer for uheldige økonomiske investeringer. I løpet av bare ett år måtte Ibsens far legge ned sine forretninger. Familiens eiendommer ble auksjonert bort og den rike familien var plutselig blitt fattig. I 1850 reiste Ibsen til Kristiania (Oslo) for å ta eksamen artium. Ibsen hadde egentlig tenkt å bli lege, men i stedet forsøkte han seg som journalist, mens han fortsatte å skrive dramatikk. I september 1850 fikk han sitt første skuespill oppført ved et teater, da Christiania Theater satte opp stykket *Kjæmpehøien*. Etter hvert flyttet Ibsen til utlandet og bosatte seg både i Italia og Tyskland. Han bodde i utlandet i nærmere 30 år. Under det første oppholdet i Roma skrev han de store idédramaene *Brand* og *Peer Gynt*. *Brand* ble hans første suksess.

Før Ibsen flyttet tilbake til Norge skrev han *Vildanden* (1884), *Rosmersholm* (1886), *Fruen fra havet* (1888) og *Hedda Gabler* (1890). Disse dramaene markerer en gradvis overgang fra det sosialkritiske, realistiske problemdramaet til det psykologiske og symbolske dramaet. Ibsens mest spilte og leste drama er *Et dukkehjem*. Ibsen skrev til sammen 26 dramaer og ca 300 dikt. Hans

dramaer er fortsatt aktuelle fordi han skriver om temaer som handler om mennesket i samfunnet og forholdet mellom mennesker. Stykker av Ibsen blir spilt på mange teatre i alle deler av verden. Nest etter Shakespeare er Ibsen verdens mest spilte dramatiker.

I Norge er Ibsen veldig kjent og regnet som en nasjonalhelt. Han har fått sine egne museum. Ett av disse ligger i Oslo i Henrik Ibsens gate 26. Museet forteller historien om Ibsen sitt liv og hans verker. For mer informasjon kan du gå inn på hjemmesiden:

<http://www.norskfolkemuseum.no/no/Tilknyttede-Enheter/Ibsenmuseet/>

Oppgave 4

Ferdigheter:
Lese - skrive – samtale - snakke

- a) Les teksten om forfatteren. Les det flere ganger.
- b) Strek under de ordene som du ikke forstår eller synes er vanskelige. Skriv ned ordene og oversett dem til eget morsmål. Bruk ordbok eller internett for eksempel Lexin: (<http://lexin.udir.no/lexin.html>).
- c) Hva heter forfatteren som har skrevet stykket om Vildanden?
- d) Hvor kommer forfatteren fra og når levde han?
- e) Hvorfor tror du Henrik Ibsen er en viktig person for norsk litteraturhistorie?
- f) Hvor i Oslo ligger Ibsen-museet?

Teater – hva er det?

Ordet *theatron* på gresk betyr «skueplass», altså en plass der man skuer eller ser. På denne måten er et teater avhengig av minst en *tilskuer*, altså en som ser på.

Det finnes flere typer teatre. Ikke alle teater kommuniserer gjennom tale og dialog, men i *Vildanden* som vi skal se, bruker skuespillerne tale. Denne teaterformen er mest vanlig og derfor forholder vi oss til denne i vår forklaring.

Teater skiller seg fra for eksempel film ved at forestillingen framføres av en eller flere personer med *publikum* i salen. Personene som er med i teateret kaller vi for *skuespillere*, og disse skuespillerne fremfører et teaterstykke for et publikum. Publikum sitter i en sal og på scenen ser vi skuespillere i kostymer omgitt av ulike kulisser. I tillegg legges det på stemningsfull musikk og belysning. På denne måten blir publikum ofte revet med av handlingen. Sceneteppet går ned etter siste akt, og publikum gir applaus til skuespillerne.

Teater er kommunikasjon. Skuespillerne ønsker å formidle noe til publikum. Målet med denne kommunikasjonen kan være alt fra å få publikum til å le eller til å formidle viktige politiske eller etiske budskap.

Oppgave 5

Ferdigheter:
Lese – skrive – samtale

- a) Les forklaringen på teater. Les det flere ganger.
- b) Strek under de ordene som du ikke forstår eller synes er vanskelige.
- c) Bruk ordbok eller internett for eksempel Lexin: <http://lexin.udir.no/lexin.html>.
- d) Skriv nye ord i boka og oversett dem til eget morsmål.
- e) Hva kjennetegner et teaterstykke? Forklar kort.
- f) Hva er forskjellen mellom film og teater?

Oppgave 6

Ferdigheter:
Lese – skrive – samtale

Nøkkelord

Oversett nøkkelordene til eget morsmål:

Teater
Scene
Skuespill
Skuespillere
Hovedrolle
Birolle
Kostyme
Tilskuer
Publikum
Fremførelse

Sannhet
Løgn
Livsløgn
Uvitenhet
Svik
Utroskap
Ekteskap
Urettferdighet
Kjærlighet
Selvmord
Samfunnsforskjeller
Samtidsdrama
Barn utenfor ekteskap

Riksteatret – hele landets teater.

Riksteatret er hele Norges turneteater. Riksteatrets oppgave er å presentere profesjonell scenekunst av høy kvalitet til publikum over hele landet. Riksteatret ble opprettet ved lov i 1948 for "å fremme arbeidet med å føre dramatisk kunst til folket i bygd og by." Riksteatret er et statlig teater og eies av kulturdepartementet. Teatersjefen ansettes av Kongen i statsråd og i perioden frem til 2015 er Ellen Horn Riksteatrets sjef.

Etterarbeid

Oppgave 1

Ferdigheter:
Lese – skrive – snakke - samtale

Gjør rede for handlingen i stykket.

- a) Hvordan starter historien?
- b) Fortell kort om Hedvig, Gina, Hjalmar og Gregers og grosserer Werle.
- c) Hva handler teaterstykket om?
- d) Hva tror du villanden symboliserer?
- e) Hvilke temaer er sentrale i teaterstykket? Nevn gjerne flere om du kan.
- f) Hvordan ender dramaet Vildanden? Hvorfor ender stykket slik, tror du?
- g) Kan du tenke deg en annen slutt på stykket?
- h) Hvilke temaer synes *du* er viktig i dette stykket?

Oppgave 2

Ferdigheter:
Skrive - samtale

Velg en av karakterene i teaterstykket. Skriv kort om denne personen.

- a) Hvem var hun/han?
- b) Hvorfor liker/liker ikke du denne personen?

Oppgave 3

**Ferdigheter:
Skrive - samtale**

Vildanden er en historie som utspiller seg på slutten av 1800-tallet.

Gregers Werle var realist og hadde en tro på at sannheten kunne skape en forandring og frihet for mennesker. I Vildanden prøver Ibsen å diskutere hva som kommer frem når man ser sannheten i øynene.

Hva tror du Ibsen mener om livsløgnen?

- a) Hvorfor tror du Ibsen valgte denne slutten for det unge jentebarnet Hedvig
- b) Hvilken pris måtte familien betale for sannheten?
- c) Hvordan skulle du ønske stykket skulle ende?
- d) Hva tenker du om sannheten og løgnen i dette stykket?

Oppgave 4

**Ferdigheter:
Skrive - samtale**

Vildanden mest kjente sitat er:

”Tar du livsløgnen fra et gjennomsnittsmenneske, tar du lykken fra ham med det samme”.

- a) Hva betyr dette sitatet?
- b) Er det greit å lyve?
- c) Diskuter begrepene løgnhals, hvit løgn og livsløgn. Livsløgn er en løgn man lever med, men som man på en måte aksepterer.
- d) Gregers, sønnen til grosserer Werle forstår at Hedvig kanskje ikke er Hjalmars sønn og ønsker at han skal få vite sannheten. Gregers sier at ekteskap må bygges på sannhet, ikke løgn og bedrag. Hva tenker du om at Gregers følte han måtte fortelle sannheten?

Oppgave 5

Ferdigheter:
Skrive – samtale

I dagens samfunn er det svært mange barn som blir født utenfor ekteskap.

- a) Hvordan tror du menneskene så på dette fenomenet på slutten av 1800-tallet?
- b) Hvordan blir barn utenfor ekteskap sett på i ditt hjemland?
- c) Hva tenker du om dette?
- d) Hvordan blir moren Gina behandlet i stykket?
- e) Hvordan blir barnet Hedvig behandlet i stykket?
- f) Hvordan blir faren Hjalmar behandlet i stykket?
- g) Mener du at stykket har et viktig budskap den dag i dag? Hvis ja, hvorfor?

Oppgave 6

Ferdigheter:
Skrive – tegne

Beskriv med ord eller lag tegning om hva du så på scenen. Se oppgave 6 i forarbeidet om nøkkelord.

Oppgave 7

Ferdigheter:
Skrive – snakke

Drømmer

Hedvig lever et ganske stille og kjedelig liv. Hun går ikke på skole fordi hun har dårlig syn. Det eneste hun gleder seg over er villanden som hun har i kurv inne på mørkeloftet, derfor er hun mye oppe på loftet. Ellers liker hun å lese bøker, men faren hennes liker det ikke.

- a) Hva tror du Hedvig tenker og drømmer om på mørkeloftet?
- b) Er det viktig å ha drømmer? Hvis ja, hvorfor?
- c) Hva drømmer du om? Har du et "mørkeloft"?

Oppgave 8.

Ferdigheter:
Skrive – snakke

Teateranmeldelse.

Skriv din egen teateranmeldelse. Følg punktene under.

En teateranmeldelse skal ikke være for lang. Du har lov til å skrive det akkurat *du* mener om teaterstykket.

- a) Presenter stykket – navn på teater, forfatter og sted.
- b) Kort om handlingen.
- c) Beskrivelse av scenen.
- d) Skriv litt om noen av hovedrollene. Hvordan synes du de spilte rollene sine?
- e) Hvordan var lyset, musikken og stemningen i teateret?
- f) Synes du historien er viktig i dag? I så fall, hvorfor?
- g) Til slutt gir du din egen mening og eventuelt en anbefaling eller gi teateret et terningkast fra 1 – 6.